

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
География және табиғатты пайдалану факультеті
Метеорология және гидрология кафедрасы

Климаттық инновациялар және тұрақты даму

ТДМ - 12: жауапты қолдану және өндіру

Лектор: г.ғ.к., аға оқытушы Мунайтпасова А.Н.

Жауапты тұтынушылар мен пайдаланушылар өз құқықтарын түсінуден басқа, барлығына қолайлы жағдай жасау және қоршаған ортаға минималды әсер етпей тұтынуды қамтамасыз ету үшін әлеуметтік және экологиялық стандарттарды басшылыққа алады.

Мақсат - планетадағы өмірді жақсарту, Әлем халқының және болашақ ұрпақтың өмір сүру сапасын арттыруға үлес қосу.

Жауапты тұтыну екі максимумға негізделген, атап айтқанда, аз тұтыну және біз тұтынатын нәрсе мүмкіндігінше тұрақты және қолдау. Жауапты тұтыну мен тұрақты өндірістің құқықтық негізін ЕО Операциялық келісімінің 191 және 193 баптарынан табуға болады.

Сатып алу қажеттіліктерді немесе қажеттіліктерді қанағаттандыруды білдіреді, бірақ ол сонымен қатар бірқатар экономикалық, әлеуметтік және экологиялық процестерді белсендіреді. Осы мағынада, мұны жауапкершілікпен орындау тұтынылатын және қажет емес нәрсені сатып алуды білдіреді.

Сонымен қатар, жауапты тұтыну - бұл үйде де, өмір салтында да қолдануға болатын көзқарас. Қоршаған ортаны күтіп-баптауда және жақсартуда азаматтар жеке тұлға ретіндегі өз міндеттерін іштей сезінуі керек. Электр энергиясын, жылуды, суды немесе отынды үнемдеу сияқты қарапайым қимылдар қоғамдағы өмір сапасын жақсарты алады.

Деректер мен сандар

- Егер 2050 жылға қарай жер жүзі халқы 9,6 миллиардқа жетсе, барлық қажетті ресурстармен қамтамасыз ету үшін үш Жер планетасының ресурстары қажет болады.
- Құрылыста және инфрақұрылым жасауда металл емес минералдарды пайдаланудың ұлғаюымен адамзаттың «материалдық ізінің» көлемі ұлғайды. Мәселен, дамушы елдерде ол 2000 жылғы 5 тоннадан 2017 жылы 9 тоннаға дейін өсті.
- Әлемдегі ең ірі 250 компанияның 93 пайызы өндірістің тұрақтылығы туралы есеп береді.

Су ресурстары

- Тұщы (ауыз су) су әлемдік су ресурстарының 3 пайызынан азын құрайды, оның 2,5 пайызы Антарктика, Арктика және таулы аймақтардың мұздықтарына тиесілі. Сондықтан адамзат барлық антропогендік экожүйелердің қажеттіліктері мен тұщы су қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін су ресурстарының 0,5 пайызына сүйенуі керек.
- Адам су ресурстарын табиғаттың өзендер мен көлдердегі суды өңдеп, тазартқаннан гөрі тез ластайды.
- 1 миллиардтан астам адамның әлі де тұщы суға қолжетімділігі жоқ.
- Суды шамадан тыс тұтыну ғаламдық су тапшылығына әкеліп соғуы мүмкін..
- Су – бұл табиғаттың тегін сыйы, бірақ оны жеткізу үшін қажет инфрақұрылым арзан емес.

Энергетика

- Егер әлем халқы қуат үнемдегіш шамдарды пайдалануға көшсе, бұл жыл сайын 120 миллиард долларға дейін үнемдеуге көмектеседі.
- Энергия тиімділігін арттыруға ықпал еткен технологиялық жетістіктерге қарамастан, 2020 жылға қарай ЭЫДҰ елдерінде энергия тұтыну тағы да 35 пайызға артады. Әлемдік деңгейде коммерциялық және тұрғын үй секторлары тасымалдаудан кейінгі энергияны тұтынудың ең қарқынды дамып келе жатқан екінші саласы болып табылады.
- 2002 жылы ЭЫДҰ елдерінде 550 миллион көлік болды (олардың 75 пайызы жеке көліктер). 2020 жылға қарай көлік иелерінің саны 32 пайызға артады деп күтілуде. Сонымен бірге, болжам бойынша, көлік құралдарының жүрісі 40 пайызға артады, ал әуе тасымалдарының жаһандық көлемі үш есе артады деп күтілуде.
- Үй шаруашылықтарының үлесіне жаһандық энергия тұтынудың 29 пайызы және тиісінше, олардың қызметі нәтижесінде пайда болатын көмірқышқыл газы шығарындыларының 21 пайызы тиесілі.
- 2015 жылы энергияны түпкілікті тұтынудың 17,5 пайызы жаңартылатын энергия көздері есебінен қамтамасыз етілді.

Азық-түлік

- Өндіріс кезеңінде (ауылшаруашылық, азық-түлік шикізатын өңдеу) қоршаған ортаға айтарлықтай әсер етсе де, бұл әсер үй шаруашылықтарының тамақтану артықшылықтары мен әдеттеріне байланысты. Тиісінше, бұл азық-түлік секторындағы энергияны тұтыну және қалдықтардың пайда болуы арқылы қоршаған ортаның жағдайына әсер етеді.
- Жыл сайын өндірілетін азық-түлік көлемінің үштен бірі, яғни, құны 1 триллион АҚШ доллары болатын 1,3 миллиард тонна азық-түлік тасымалдау мен жинаудың барабар емес жағдайларының нәтижесінде полигонға тасталады.
- Бүкіл әлемде 2 миллиард адам артық салмақ немесе семіздік сырқатына шалдыққан.
- Жердің тозуы, топырақ құнарлылығының төмендеуі, суды үздіксіз пайдалану, балық ресурстарын шамадан тыс пайдалану және теңіз ортасының тозуының барлығы жиналып келіп, табиғи ресурстық базаның азық-түлікпен қамтамасыз ету мүмкіндігін азайтады.
- Әлемдік энергия тұтынудың 30 пайызы және парниктік газдар шығарындыларының жалпы көлемінің шамамен 22 пайызы азық-түлік секторының үлесіне тиесілі.

МІНДЕТТЕР	КӨРСЕТКІШТЕР
<p>12.1 Барлық елдердің қатысуымен тұтыныс пен өндірістің тиімді үлгілерін пайдалануға көшу бойынша Он жылдық стратегияны жүзеге асыру, осы тұста оны ең алдымен дамушы елдердің дамуы мен әлеуетін ескере отырып, дамыған елдер алғашқы болып кірісуі тиіс</p>	<p>12.1.1 Тұтыныс пен өндірістің оңтайлы үлгілеріне көшу бойынша әрекеттердің ұлттық жоспарын иеленетін және ұлттық стратегияға оңтайлы тұтынысты және өндірісті басымдық немесе міндет ретінде қосқан елдер саны</p>
<p>12.2 2030 жылға дейін табиғи қорларды оңтайлы игеру мен тиімді пайдалануға жету</p>	<p>12.2.1 Бірлескен ресурс шығындары және бір адамға шаққандағы ресурс шығындары ЖІӨ-ге пайыздық қатынаста 12.2.2 Бірлескен ішкі материалдық тұтыныс және бір адамға шаққандағы ішкі материалдық тұтыныс және ЖІӨ-ге пайыздық қатынаста</p>
<p>12.3 2030 жылға дейін дара және тұтынушылық деңгейдегі тамақ қалдықтарының бүкіләлемдік мөлшерін бір адамға шағып қайта есептегенде екі есеге қысқарту және өндіру-өткізу тізбектеріндегі шығындарды, соның ішінде орақтан кейінгі шығындарды азайту</p>	<p>12.3.1 Азық-түлік шығындарының ғаламдық көрсеткіші</p>
<p>12.4 2020 жылға дейін халықаралық келісілген қағидаларға сәйкес химиялық заттар мен барлық қалдықтарды олардың тіршілік кезеңінің барысында экологиялық оңтайлы пайдалану және олардың адамдардың денсаулығы мен қоршаған ортаға деген жағымсыз әсерін мейлінше қысқарту үшін олардың ауаға, суға және топыраққа кіруін барынша қысқарту</p>	<p>12.4.1 Ақпаратты әрбір келісім талаптарына сәйкес тапсыру бойынша өз міндеттемелері мен міндеттерін орындайтын қауіпті және басқа химиялық заттар мен қалдықтар бойынша халықаралық көпжақты экологиялық келісімдердің тараптар саны 12.4.2 Бір адамға шаққандағы қауіпті қалдықтардың түзілуі және өңделетін қауіпті шығындардың үлесі өңдеу түрлері бойынша</p>

МІНДЕТТЕР	КӨРСЕТКІШТЕР
<p>12.5 2030 жылға дейін қалдықтардың пайда болуының алдын алу, оларды қысқарту, қайта өңдеу және қайта пайдалану бойынша шаралар қолдану арқылы қалдықтар көлемін едәуір қысқарту</p>	<p>12.5.1 Қалдықтарды қайта өңдеудің ұлттық деңгейі, пайдаланылған материалдардың тонналардағы салмағы 12.5.1.1 Қатты тұрмыстық қатты қалдықтарды олардың түзілуіне қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі</p>
<p>12.6 Компанияларға, әсіресе ірі әрі трансұлттық компанияларға өндірістің тұрақты әдістерін қолдануды және өз есептерінде қорларды оңтайлы пайдалану туралы ақпаратты көрсетуді ұсыну</p>	<p>12.6.1 Ресурстарды оңтайлы пайдалану туралы есептерді жариялайтын компаниялар саны</p>
<p>12.7 Ұлттық стратегиялар мен басымдылықтарға сәйкес мемлекеттік сатып алулардың тұрақты тәжірибесін қамтамасыз етуге жәрдемдесу</p>	<p>12.7.1 Мемлекеттік сатып алуларды экологияландыру бойынша стратегиялар мен жоспарларды жүзеге асыратын елдер саны</p>
<p>12.8 2030 жылға дейін бүкіл әлемдегі адамдар тұрақты даму және табиғатпен үйлесімде өмір сүру салты туралы сәйкес ақпарат пен мәліметтерге ие болуын қамтамасыз ету</p>	<p>12.8.1 (i) дүниежүзілік азаматтылық рухында және (ii) тұрақты даму насихатында (климаттың өзгеру мәселесі бойынша ағартуды қосқанда) тәрбиелеу мәртебесі: (a) білім беру саласындағы ұлттық саясат; (b) оқу бағдарламаларында; с) мұғалімдерді даярлау бағдарламаларында; және (d) білім алушыларды аттестациялау жүйесінде</p>

МІНДЕТТЕР	КӨРСЕТКІШТЕР
<p>12.a Тұтыныс пен өндірістің анағұрлым оңтайлы үлгілеріне көшу үшін дамушы елдерге олардың ғылыми-техникалық әлеуетін өсіруде көмек көрсету</p>	<p>12.a.1 Экологиялық қауіпсіз технологияларды оңтайлы тұтыну мен өндіру және енгізу мүддесінде дамушы елдерге ғылыми зерттеулер және тәжірибелік-құрылымдық әзірлемелер саласында берілетін көмек көлемі</p>
<p>12.b Жұмыс орындарының пайда болуына, жергілікті мәдениеттің дамуына және жергілікті өнімдердің өндірісіне ықпал ететін тұрақты туризм арқылы тұрақты дамуға деген әсерді сараптау құралдарын даярлау және енгізу</p>	<p>12.b.1 Сараптау және бағалаудың келісілген құралдарымен тұрақты туризм саласындағы жүзеге асырылатын стратегиялар мен директивалар және әрекеттер жоспарының саны</p>
<p>12.c Ұлттық талаптарды ескере отырып, нарықтық диспорцияларды жою арқылы, соның ішінде салық салуды қайта ұйымдастыру және зиянды субсидиялар қолданылатын жерден олардың экологиялық салдарын есепке алу үшін олардан бас тарту арқылы, халықтың мұқтаж және осал топтарының мүдделерін қорғайтындай, дамушы елдердің айрықша қажеттіліктері мен жағдайларын толығымен назарға ала отырып және олардың дамуы үшін ықтимал жағымсыз нәтижелерді мейлінше қысқарта отырып, тиімсіздігімен ерекшеленетін қазбалы отынды оның бейберекет тұтынылуына алып келетін пайдалану субсидиясын оңтайландыру</p>	<p>12.c.1 ЖІӨ бірлігіне шаққанда қазбалы отынға берілетін субсидиялар сомасы (өндіріс және тұтыныс) және олардың қазбалы отындарға жұмсалатын бірлескен ұлттық шығындардағы үлесі</p>

<https://www.fao.org/3/ca1612kk/ca1612kk.pdf>

ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫНА ЖЕТУ ҮШІН АЗЫҚ-
ТҮЛІК САЛАСЫН ЖӘНЕ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ӨЗГЕРТУ

Шешім қабылдаушы тұлғаларға бағыт-бағдар беруге арналған өзара байланысты 20 әрекет
БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНЫҢ АЗЫҚ-ТҮЛІК ЖӘНЕ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ҰЙЫМЫ
РИМ, 2022

ӨЗ ҮЛЕСІҢДІ ҚОС!

321start.kz сайтында өтінім бер де
өз идеяңды жүзеге асыруға грант ал!

 www.321start.kz

 hotline@cci.com.kz

 321_start

 321startkz

 +7 (727) 250 60 96
 +7 (727) 250 60 97

 ӨТІНІМДЕР 31.01.22
ДЕЙІН ҚАБЫЛДАНАДЫ

 @321_start

Сайысқа қатысуға өтінім тақырыбы БҰҰ-ың 5 белгіленген Жаһандық Турақты Даму мақсаттарының біріне қол жеткізуде көмектесуге бағытталуы тиіс.

12 ЖАУАПТЫ
ТҰТЫНУ
ЖӘНЕ ӨНДІРІС

<https://321start.kz/ru/>

НАЗАРЛАРЫҢЫЗҒА РАХМЕТ!